

Länsgemensam handlingsplan/strategi för barns och ungas uppväxtvillkor 2015-2018

Nyckelord och definitioner

Barn och unga	I strategin definieras Barn och unga som personer 0-21 år.
Barn som far illa	Barn vars utveckling är i fara pga. brister i föräldrarnas eller annan vårdnadshavares omsorgsförmåga. I begreppet inryms fysiskt och psykiskt våld, sexuella övergrepp, bristande omsorg, vanvård och barn som bevittnat våld. ¹
Barn och unga som anhöriga	I familjer där föräldrar eller annan vuxen i barnets direkta närhet har missbruksproblem, psykisk sjukdom, psykisk funktionsnedsättning, eller allvarlig fysisk skada/sjukdom eller som oväntat eller hastigt avlider.
Familjecentral	För att kallas familjecentral ska minst fyra basverksamheter samverka och dela lokaler: mödrahälsovård, barnhälsovård, öppen förskola och förebyggande socialtjänst.
SALUT	Samordnad länsgemensam utbildning. Region Kronoberg är sammankallande och medlemmarna kommer från Region Kronoberg och Länsstyrelsen i Kronobergs län. Gruppen är inordnad under ledningsgruppen för samordning av länets hälso- och sjukvård och socialtjänst samt till skolchefsnätverket.
SIP	Står för Samordnad individuell plan. Det är en individuell plan enligt Socialtjänstlagen (SoL) och Hälso- och sjukvårdslagen (HSL) och ett lagstadgat verktyg för kommun och landsting/regioner för att samordnade insatser ska kunna ske på ett effektivt och sammanhållet sätt. Planen ska upprättas när någon av huvudmännen bedömer att det behövs för att den enskilde individen ska få sina behov tillgodosedda, och om den enskilde samtycker till att den upprättas. Arbetet med planen ska påbörjas utan dröjsmål.
PRIO-satsning	En nationellt finansierad satsning, 2012-2016, om stöd till riktade insatser för att vården och omsorgen för barn och unga med psykisk ohälsa och personer med omfattande eller komplicerad psykiatrisk problematik.
Tidiga insatser	Insatser tidigt i livet, samt tidigt i en ohälsoprocess.

¹ Socialstyrelsen (2013)

Länsgemensam strategi för barns och ungas uppväxtvillkor 2015 - 2018²

Inledning

År 2012 antogs en länsgemensam folkhälsopolicy för Kronobergs län med visionen *En god hälsa för alla! För hållbar utveckling och tillväxt i Kronobergs län*. I policyn prioriterades två av den nationella folkhälsopolitikens 11 målområden; målområde 3, barns och ungas uppväxtvillkor, och målområde 11, alkohol, narkotika, dopning, tobak och spel (ANDTS).

En jämlik hälsa är ett övergripande mål för folkhälsoarbetet i länet liksom på nationell nivå.³ Detta innebär att det utöver generella insatser för att stärka folkhälsan behövs särskilda insatser till sårbara och utsatta grupper. Tidiga och förebyggande insatser, särskilt under barndomen, är en långsiktig social investering som genererar samhällsekonomiska vinster på sikt. Att satsa på barn och unga är därför viktigt för en hållbar utveckling.

Framtagande av strategin

För att konkretisera och förverkliga intentionerna i folkhälsopolicyn gällande målområde 3 gavs regional arbetsgrupp folkhälsa uppdraget att ta fram en länsgemensam handlingsplan² av regional ledningsgrupp folkhälsa. En skrivargrupp bestående av representanter från länets kommuner, Landstinget Kronoberg (nuvarande Region Kronoberg) och Länsstyrelsen i Kronobergs län fick ett särskilt ansvar för skrivandeprocessen. Under arbetsprocessen har nationella underlag granskats. Gruppen har även tagit del av Malmökommissionen och Östgötakommissionens arbete och resultat. Utvalda professionella i länet har intervjuats och lämnat synpunkter. Länets elevråd har varit delaktiga genom att dela med sig av barns och ungas åsikter.⁴

Ett viktigt område är samverkan mellan olika aktörer på den regionala nivån. Förslag till länsgemensamma åtgärder omfattar därför i huvudsak områden där samverkan behöver utvecklas. Vad gäller den lokala nivån är strategin ett kunskapsunderlag som kommunerna kan använda i sitt fortsatta arbete med lokala handlingsplaner.

Strategin har 12 målområden och utgör en plattform och ett första steg i en längre process där fortsättningen bland annat blir:

- att definiera de regionala aktörernas roller och ansvar utifrån nya förutsättningar med regionbildningen,
- att ytterligare förtydliga de definierade länsgemensamma insatserna,
- att koppla strategin till annat regionalt utvecklingsarbete,
- att ta fram uppföljningsplan för indikatorer.

² Regional ledningsgrupp folkhälsa beslutade vid möte 2015-05-29 att ändra namnet från *Länsgemensam handlingsplan för barns och ungas uppväxtvillkor* till *Länsgemensam strategi för barns och ungas uppväxtvillkor*. I liggande dokument har namnändringar gjorts i linje med ledningsgruppens beslut

³ Regeringskansliet (2002)

⁴ Landstinget Kronoberg (2014)

Uppföljning och revidering

Regional arbetsgrupp folkhälsa ansvarar för en årlig uppföljning av strategin med återrapportering till regional ledningsgrupp folkhälsa. Strategin revideras en gång per mandatperiod samt i samband med eventuella förändringar i den läns gemensamma folkhälsopolicyn (revideras 2015/16) I Kronobergs län följs sedan 2003, vart tredje år, barns och ungdomars egen upplevelse av hälsa och levnadsvanor genom enkäten Barns och ungdomars hälsa och levnadsvanor.⁵ För att komplettera denna rekommenderas också att följande indikatorer följs årligen enligt särskild uppföljningsplan. I så stor utsträckning som möjligt ska dessa redovisas könsuppdelat.

- Läs/skrivkunnighet i åk 3
- Skolfrånvaro
- Behörighet till gymnasiet
- Genomförd gymnasieskola efter 4 år
- Simkunnighet vid 9 års ålder
- Andelen barn 4 år med fetma eller övervikt
- Tandhälsa
- Utbildning och medellivslängd
- Ohälsotal 16-64 år
- Ungdomsarbetslöshet
- Barn i ekonomiskt utsatta hushåll
- Andelen barn (8 mån) som utsätts för passiv rökning

Fokus för strategin

Strategin utgår från visionen för målområde 3 och fokuserar på områden där samverkan mellan aktörerna⁶ redan finns eller skulle kunna förstärkas och utvecklas. Strategin utgör även ett kunskapsunderlag med förslag till möjliga åtgärder vilka kan ligga till grund för framtagandet av lokala handlingsplaner. Då det finns regionala skillnader ansvarar de lokala aktörerna för att välja insatser som är mest angelägna och relevanta i det egna utvecklingsarbetet. Strategin inkluderar som eget målområde en separat handlingsplan för området användning av digitala verktyg (2015-2018). En regional handlingsplan finns även för alkohol, narkotika, dopning och tobak (2013-2016).

Visionen

Strategin utgår från den vision som antagits i den läns gemensamma folkhälsopolicyn: I Kronoberg satsar vi på barn från födseln och ger varje barn möjlighet att utvecklas optimalt efter sina egna förutsättningar. Alla barn och unga:

- är delaktiga i frågor som berör dem,
- har tillgång till trygga vuxna och en förskola av god kvalitet,
- har en trygg skolgång, går ut grundskolan med godkända betyg och har möjlighet att fullfölja en gymnasieutbildning,
- har möjlighet till fortsatta studier, arbete eller annan meningsfull sysselsättning efter avslutad skolgång,
- har tillgång till en positiv fritid och goda miljöer,
- har möjlighet till kulturupplevelser och eget skapande,
- har tillgång till en god och lättillgänglig vård,
- som riskerar ohälsa eller befinner sig i riskmiljöer uppmärksammas i ett tidigt skede och får den hjälp och det stöd som behövs.

⁵ Landstinget Kronoberg (2014)

⁶ Alvesta kommun, Lessebo kommun, Ljungby kommun, Markaryds kommun, Tingsryds kommun, Uppvidinge kommun, Växjö kommun, Älmhult kommun, Länsstyrelsen i Kronobergs län, Region Kronoberg

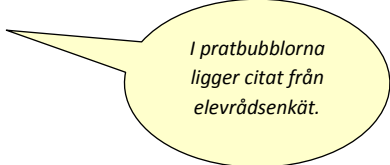
Under arbetet med denna strategi har ett par förutsättningar identifierats som särskilt viktiga för att kunna nå den läns gemensamma visionen. Dessa är:

- att det finns fungerande strukturer och rutiner för samverkan på alla nivåer,
- att all planering är långsiktig och görs utifrån ett barn- och genusperspektiv,
- att insatser planeras och genomförs utifrån ett integrations- och mångfaldsperspektiv,
- att insatser sker tidigt i livet och tidigt i ett förlopp,
- att skillnader i socioekonomisk bakgrund ska kompenseras,
- att arbetet sker utifrån forskning och aktuellt kunskapsläge,
- att hälsoläget följs och analyseras.

Det bör poängteras att alla insatser ska bygga på en analys av flickors och pojkars förutsättningar. Det är viktigt att uppmärksamma att kön och de normer som är kopplade till kön spelar stor roll när det gäller levnadsvillkor för barn och unga. Men det är också viktigt att ha i åtanke att flickor och pojkar i sig inte är homogena grupper. Faktorer som ålder, etnicitet, miljö och funktionsförmåga påverkar barns och ungas hälsa. Planeringen av insatser bör därför bygga på analys av de faktorer som är aktuella.

Länsgemensam strategi med förslag på lokala åtgärder

Strategin syftar till att stödja ett läns gemensamt utvecklingsarbete. Det finns flera aktörer på regional nivå vars roller och ansvar finns angivna i folkhälsopolicyn. Regional ledningsgrupp folkhälsa representerar flerparten av de aktörer som nämns i folkhälsopolicyn. Den regionala ledningsgruppen ansvarar för att ge uppdrag på den regionala nivån. Då det läns gemensamma arbetet behöver kompletteras med arbete på lokal nivå finns även förslag på sådana åtgärder formulerade. Planen utgår från Barnkonventionen vilket redovisas under respektive område. I pratbubblorna synliggörs också röster från elever runt om i länet.

*I pratbubblorna
ligger citat från
elevrådsenkät.*

Målområde 1

Strukturer och rutiner för samverkan ska utvecklas

Barnets bästa ska vara vägledande och sättas i främsta rummet vid allt beslutsfattande och vid alla åtgärder som rör barn (artikel 3). Barnets rätt till utveckling kräver att vi ser till hela barnet och dess livssituation. En helhetssyn kräver samarbete över organisations-, förvaltnings- och verksamhetsgränser (artikel 6).

Dialog och samordning mellan aktörer på alla nivåer bör utvecklas och förbättras. Samverkan ska alltid sätta barnets behov i centrum. I flera kommuner har samverkansteam redan startats, till exempel Samverkansteam i Markaryds kommun och Barnens bästa i Braås. Samlokalisering, att samla kompetens under ett tak, underlättar samverkan och förenklar för barn och familjer att komma i kontakt med olika aktörer.⁷ Detta är särskilt viktigt för barn och familjer med särskilda behov.

Länsgemensamma åtgärder	Ansvar	Samverkansparter	Uppföljning
För att samla och effektivisera användningen av resurser ska befintliga länsgemensamma nätverk och samverkansgrupper, inom området barn och unga, kartläggas och kopplas samman. ⁸	Regional ledningsgrupp folkhälsa	Alla berörda myndigheter och idéburna organisationer	Genomförd kartläggning. Uppföljning av länsgemensam struktur
Utveckla länsgemensam webbplattform för arbetet inom området barn och unga i samverkan med 1177. Plattformen ska fungera som ett forum och stöd för förbättringsarbete, metodutveckling och utbildning. Information om länsgemensamma projekt och samverkansavtal ska finnas på hemsidan.	Regional ledningsgrupp folkhälsa	Alla berörda myndigheter och idéburna organisationer	Utvecklad webbplattform

Förslag på lokala åtgärder

- Samla kompetens runt barn och familjer, skapa naturliga kontakttillfällen, öka tillgängligheten till expertis och avdramatisera kontakt med socialtjänsten genom exempelvis familjecentraler.⁹
- Samverkan mellan olika förvaltningar och Region Kronoberg/kommun kan utvecklas genom lokala samverkansgrupper/team i alla kommuner. Ett tydligt uppdrag och mandat för arbetet, täta och regelbundna möten är identifierade framgångsfaktorer för att utveckla teamsamverkan.¹⁰

⁷ Regeringskansliet (2013b); Socialstyrelsen (2008); Västra Götalands Regionen (2009)

⁸ Exempel på befintliga nätverk är *Det goda föräldraskapet*, *SUF-nätverk*, *SALUT*, *tvärgrupp barn*, *nätverket för ensamkommande barn*, *Livsstil Kronoberg* etc.

⁹ Regeringskansliet (2013b); Socialstyrelsen (2008); Västra götalandregionen (2009)

¹⁰ Markaryds kommun (2012); Landstinget Kronoberg (2013)

Målområde 2

Kompetens, kunskap och metoder ska förstärkas och utvecklas

Alla som arbetar med och för barn har ett ansvar att prioritera och förverkliga barnets rättigheter i sin verksamhet (artikel 4). Barnets rättigheter ska kunna omsättas praktiskt, vilket kräver kunskap och kompetens (artikel 42).

Tidig upptäckt och effektiva insatser kräver kunskap, kompetens och tillgång till utvärderade och verksamma metoder. Att stödja kunskaps- och metodutveckling samt samordna utbildningsinsatser i länet är en viktig uppgift för det länsgemensamma arbetet.

Länsgemensamma åtgärder	Ansvar	Samverkansparter	Uppföljning
Samordna länsövergripande utbildningar via nätverket SALUT.	Region Kronoberg (sammankallande)	Kommun Länsstyrelsen	Årlig redovisning från nätverket
Ta fram en årlig plan för länsgemensam kompetensutveckling. Områden som bör inkluderas är barns behov/utveckling, psykisk hälsa/ohälsa, konsekvenser av våld och missbruk. Även etnicitet, migration och kulturella aspekter är viktiga områden.	Ledningsgrupp för samordning av länets socialtjänst och hälso- och sjukvård i samverkan med nätverket för skolchefer.		Framtagen plan Antal utbildningar/ deltagare/ spridning över länet

Målområde 3

Barns delaktighet i frågor som berör dem ska öka

Barnkonventionen slår fast att barn har rätt att vara delaktiga i alla frågor som rör dem (artikel 12). Delaktigheten ska vara anpassad till barnen och utgå från alla barns lika värde och rätt att inte diskrimineras (artikel 2).

För att säkra barns delaktighet bör strukturer och rutiner skapas som underlättar barnrättsbaserade beslutsprocesser på olika nivåer. Barn och unga ska ges möjlighet till inflytande över sin egen närmiljö. Barns och ungas beroendeställning gentemot vuxna kräver att varje organisation medvetet arbetar för att inhämta och företräda deras åsikter.

Det är viktigt att vuxna alltid lyssnar på oss.

Alltid ta alla samtal på allvar och lyssna när barnet berättar något.

Förslag på lokala åtgärder

- Ta fram tydliga planer och strategier för barns delaktighet inom organisationen för att stärka barns rätt till delaktighet i frågor/beslut som berör dem på olika nivåer.

Målområde 4

Alla barn och unga ska ha tillgång till trygga vuxna

Föräldrar har ansvar för sitt barn. De ska utgå från barnets bästa och fortlöpande utveckling för att ge barnet lämplig guidning i förverkligandet av sina rättigheter (artikel 5). Båda föräldrarna har ett gemensamt ansvar för barnet, vilket inkluderar ansvaret för barnets utveckling och uppfostran samt en god levnadsstandard och social trygghet (artikel 18, 26 och 27).

Vuxna som vågar säga till när det händer något.

Bra på att lyssna. Lugn, snäll och hjälpsam. Lagom sträng och snäll.

Trygghet är ett grundläggande behov och trygga vuxna ska finnas i alla verksamheter där barn och unga befinner sig. Behovet framgår tydligt av den enkät som genomfördes bland länets elevråd.¹¹ Allra störst betydelse har föräldrarna/vårdnadshavarna för barnets hälsa och utveckling. Den nationella strategin för generellt föräldrastöd syftar till att alla föräldrar ska erbjudas samma möjligheter till stöd och hjälp. Den bärande tanken är att bygga vidare på befintliga strukturer, främja samverkan och skapa förutsättningar för föräldrar att mötas.¹²

Länsgemensamma åtgärder	Ansvar	Samverkanspartier	Uppföljning
<i>Det goda föräldraskapet</i> är en länsgemensam nätverksplattform som bör förvaltas och utvecklas. En översyn bör göras av organisation, struktur och resursbehov.	Regional ledningsgrupp folkhälsa		Genomförd översyn
Utveckla det länsgemensamma arbetet med generellt föräldrastöd 0-18 år. I detta ska det ingå att skapa strategier/metoder för att öka föräldrars delaktighet i förskolan, skolan samt att stärka föräldrarollen.	Regional ledningsgrupp folkhälsa	Idéburna organisationer	Uppföljning av arbetet med föräldrastöd
Utveckla strategier för föräldrastöd riktat till föräldrar med särskilda behov och identifierade utsatta grupper. ¹³	Regional ledningsgrupp folkhälsa	Idéburna organisationer	Uppföljning av riktat föräldrastöd

Förslag på lokala åtgärder

- Ta fram strategier för mottagande av nyanlända familjer med uppehållstillstånd. Faktorer att ta hänsyn till är bland annat språkutveckling, skolgång, föräldraskap samt hur personer med kulturkompetens, exempelvis samhälls- och hälsokommunikatörer (SHK), kan användas som brobyggare i arbetet.¹⁴
- Skapa mötesplatser med fokus på språk och föräldraskap för hemmavarande föräldrar med barn i förskoleåldern.
- Samordna åtgärderna med förslag som anges i regionala handlingsplanen ANDT (mål 3:3).

¹¹ Landstinget Kronoberg (2014)

¹² Folkhälsomyndigheten (2014)

¹³ Exempelvis barn eller föräldrar med funktionsnedsättning, kognitiva svårigheter inklusive intellektuell funktionsnedsättning, unga föräldrar, föräldrar med psykosocial problematik eller med annat språk än svenska (Föreningen Sveriges habiliteringschefer (2010); Sveriges kommuner och landsting (2014a); Bruno, L (2012).

¹⁴ Exempelvis Linköpings kommun och Landningsbanan Växjö kommun

Målområde 5

Alla barn ska ha tillgång till en förskola av god kvalitet

Barnets bästa ska vara vägledande och sättas i främsta rummet vid allt beslutsfattande och vid alla åtgärder som rör barn (artikel 3). Barn har rätt till utbildning i en förskola och skola (artikel 28 och 29) som möjliggör barnets utveckling och lärande (artikel 6).

Att man får vara med och leka. Alla ska vara snälla.

Roliga saker att göra både inne och ute.

De tidiga åren är av stor betydelse för barns utveckling och framtida hälsa. Detta gör förskolan till en viktig arena för barns och ungas hälsa.¹⁵ Genom att ge stöd i den mentala och språkliga utvecklingen ökar barnets möjlighet till en god utveckling.¹⁶ Eftersom socioekonomisk bakgrund har stor betydelse för läsförmågan är det viktigt att arbeta med läsutveckling, läsförståelse och modersmål utifrån ett jämlikhetsperspektiv.¹⁷

Förskolans verksamhet, grupp sammansättning och gruppstorlek ska utgå från barnets bästa. Utöver det pedagogiska innehållet ska barnets behov av närhet och trygghet tillgodoses.¹⁸ Detta gäller för alla barn men inte minst för barn under tre år. Alla barn har rätt till förskola och det är barnets och inte i första hand föräldrarnas behov som ska avgöra möjlighet till förskoleplats. Barn som behöver stimulans och stöd i sin utveckling ska oberoende av ålder erbjudas plats, om inte detta kan tillgodoses på annat sätt.¹⁹ Förskoleplats bör då erbjudas även om barnet inte har symptom eller utvecklingsförseningar. En förskola av god kvalitet kräver närvarande, trygga vuxna och en god arbetsmiljö.

Förslag på lokala åtgärder

- Se över förskolans kvalitet. Detta handlar bland annat om gruppstorlek och personalens möjlighet till kompetensutveckling.
- Utveckla metoder för arbetet med barn som behöver extra stöd i sin språkutveckling och/eller mentala utveckling (anknytning/mentaliserings).²⁰ I detta arbete är bland annat specialpedagogiskt stöd och handledning till pedagoger viktigt.
- Ge barn med annat modersmål än svenska möjlighet att utveckla både det svenska språket och sitt modersmål.²¹
- Förstärka och utveckla samverkan mellan förskola, barnhälsovård och socialtjänst omkring barn som far illa, riskerar ohälsa eller är i behov av extra stöd för sin utveckling.
- Utveckla elevhälsans uppdrag mot förskolan.

¹⁵ Marmot M. (2008)

¹⁶ Hagström B. (2010)

¹⁷ Skolverket (2011)

¹⁸ Broberg, Hagström (2012)

¹⁹ Skolverket (2010)

²⁰ Hagström B. (2010)

²¹ Skolverket (2013)

Målområde 6

Öka förutsättningarna för att alla barn och unga ska ha en trygg skolgång, gå ut grundskolan med godkända betyg och ha möjlighet att fullfölja en gymnasieutbildning

Barn har rätt till utbildning i en förskola och skola (artikel 28 och 29) som möjliggör barnets utveckling och lärande (artikel 6). Barn har rätt att känna sig respekterade och trygga i skolan, skolans regler ska respektera barnets rättigheter och alla former av mobbning och trakasserier ska förebyggas och hanteras skyndsamt (artikel 2, 19 och 29).

Barn och unga som inte når skolans mål är en högriskgrupp för framtida psykosociala problem. Detta gör skolan till en viktig arena för barns och ungas hälsa. En inkluderande skola innebär att alla barn ges möjligheten att nå sina mål. Skolan är en skyddande faktor och ska ha en kompensatorisk roll. Detta innebär att elevers socioekonomiska bakgrund och resurser i hemmet inte ska vara avgörande för elevens resultat i skolan.²²

En skola av god kvalitet kräver goda pedagoger, närvarande trygga vuxna och en god arbetsmiljö. Pedagogiken och lärarens roll betonades av eleverna i elevrådsenkäten. I enkäten angavs även elevhälsan som en viktig resurs i skolan. Arbetsro, lugn och ro skattades också högt.²³

Viktigt att ha många vuxna i närheten. Lärhjälper. Rastvakter. Bra, kunniga och snälla lärare. Viktigt att ha en skolsköterska, helst varje dag.

Att det är tyst så man kan tänka och lära sig saker. Man måste veta vilka målen är.

Förslag på lokala åtgärder

- Fortsätta att utveckla arbetet med närvarosystem i skolan. Genom en systematisk närvarorutin, åtgärdsstrappa och datoriserad närvarokontroll kan möjligheten till tidig upptäckt och intervention öka.²⁴
- Förstärka arbetet med tidig och kontinuerlig uppföljning av studieresultat följt av stödåtgärder vid behov, exempelvis åtgärder för att öka läs- och skrivförmåga samt läsförståelse.²⁵
- Fortsätta att stödja språkutvecklingen för barn med annat modersmål än svenska genom att erbjuda modersmålsundervisning. Samverkan mellan kommuner kan öka möjligheten att ge alla barn modersmålsundervisning.
- Tydliggöra informationsöverföring om elevens situation och specifika behov. För att inte tappa värdefull information som ger möjlighet till tidiga insatser behöver informationsöverföringen mellan förskola till skola, olika stadier och skolor, bli tydlig och mer effektiv.
- Säkra en lättillgänglig elevhälsa. Skapa god tillgång till en samlad medicinsk, psykologisk, psykosocial och specialpedagogisk kompetens i skolan vilket ger ökad möjlighet till tidig upptäckt och intervention.²⁶
- Säkra tillgången till ett aktivt och fungerande elevråd för att öka förutsättningarna för elevers delaktighet.
- Skapa tillgång till läxhjälp så att alla barn, även de med bristande stöd i hemmet, ges ökad möjlighet att nå sina mål.
- Vidareutveckla skolans kunskapsbaserade arbete mot diskriminering och mobbning.

²² Specialpedagogiska skolmyndigheten (2013); Skolverket (2011); Nationellt kompetenscentrum anhöriga (2014)

²³ Landstinget Kronoberg (2014)

²⁴ Sveriges kommuner och landsting (2013); Socialstyrelsen (2014b)

²⁵ Skolverket (2011); Nationellt kompetenscentrum anhöriga (2014)

²⁶ Sveriges Riksdag (2010); Socialstyrelsen (2014b)

- Öka vuxennärvaron i skolan genom exempelvis rastvakter och att fler vuxna deltar i skolmåltider.²⁷
- Kompetensutveckling inom skolan och socialtjänst rörande kognitiva svårigheter.²⁸
- Skapa möjligheter för ökat teknikstöd i skolan för barn och unga med kognitiva svårigheter.
- Kartlägga behov av personellt stöd i klassrummet, exempelvis tillgång till lärare, specialpedagog, modersmålsstöd och elevassistenter samt yrkesgruppernas behov av kompetensutveckling.²⁹
- Arbeta för att motverka gymnasieavhopp, exempelvis genom ungdoms- och lärarcoacher, samt ge stöd till unga som har hoppat av gymnasieskolan.³⁰
- Vidareutveckla skolans arbete för att förbättra barns levnadsvanor; mat, fysisk aktivitet och ANDTS.
- Samordna åtgärderna med förslag i regionala handlingsplanen ANDT (mål 3.4).
- Arbeta för en god arbetsmiljö, exempelvis insatser för att sänka bullernivån.

Målområde 7

Alla barn och unga har möjlighet till fortsatta studier, arbete eller annan meningsfull sysselsättning efter avslutad skolgång

Barn har rätt till studievägledning och stöd under utbildningen så att de utifrån sina egna förutsättningar kan kvalificera sig för fortsatta studier, arbete eller annan meningsfull sysselsättning efter avslutad skolgång (artikel 23, 28 och 29).

Att aktivt delta i arbetslivet, möjligheten till egen försörjning och meningsfull sysselsättning, är av stor betydelse för hälsan. För en stor del av ungdomsgruppen fungerar övergången från skola till arbetsliv relativt väl. Även om det förekommer en period utan arbete brukar detta vara snabbt övergående.³¹

Det finns dock en grupp unga som står utanför arbetsmarknaden, unga som varken arbetar eller studerar (UVAS). Inom denna grupp finns troligen de som med hög sannolikhet riskerar att hamna i ett permanent utanförskap.³² Dessa unga är i stort behov av stöd för att etablera sig i arbetslivet eller påbörja studier.

Sommarlovsentreprenör är att rekommendera. Om man inte mår bra i ung ålder kan det påverka framtiden.

Måste få hjälp! Annars kan det gå sämre i skolan eller framtiden.

Förslag på lokala åtgärder

- Möjlighet till feriearbete för ungdomar.
- Förstärka och utveckla arbetet med unga som står utanför arbetsmarknaden.³³
- Kompetensutveckla personal som arbetar med unga arbetslösa, exempelvis coacher och försörjningsstöd, angående faktorer som påverkar psykisk hälsa/ohälsa.
- Utveckla hälsosamtal samt basutbildning i mentala strategier, känslohantering, levnadsvanor etc. för målgruppen unga arbetslösa.

²⁷ Landstinget Kronoberg (2014)

²⁸ Falkenroth Åquist, A. (2013); Regionförbundet södra Småland (2014)

²⁹ Falkenroth Åquist, A. (2013)

³⁰ Svenska ESF-rådet (2013)

³¹ Arbetsförmedlingen (2013)

³² European foundation of the improvement of living and working conditions (2012); Temagruppen unga i arbetslivet (2013)

³³ Växjö kommun (2014b)

Målområde 8

Alla barn och unga har tillgång till en positiv fritid och goda miljöer

Barn har rätt till lek och fritid. Det ska finnas en balans mellan skola, lek och fritidsaktiviteter som ger barn en möjlighet att återhämta sig, genom bland annat vila. Fritidsaktiviteter ska vara frivilliga och anpassade till barnets ålder och mognad (artikel 31). Barn har rätt till trygga och hälsosamma miljöer som förebygger barnolycksfall och som uppmärksammar barn som far illa (artikel 24 och 19).

Sömn, bra mat, motion.
Att fritidsgården är
tillgänglig för alla! Trygg
när man ska gå
någonstans.

Ett bra utbud,
billigt, så att alla
kan vara med. Att
bli uppmuntrad.

Samhället ansvarar för att ge barn förutsättningar att växa upp utan exponering för miljöfaktorer som påverkar hälsan negativt. Barn och unga har rätt att vistas på alkohol-, drog- och rökfria sociala arenor. De bör också erbjudas en god inomhusmiljö, en god yttre miljö med tillgång till grönområden och platser för spontan lek.³⁴

För trygga miljöer krävs vuxennärvaro. Det handlar dels om att vuxenvärlden ser och reagerar på det som händer. Det handlar också om att bygga trygga, tillitsfulla relationer. Detta framgår även av elevrådsenkäten.³⁵ För all planering som rör barn och unga är även jämlikhets- och genusperspektivet viktigt.

Länsgemensamma åtgärder	Ansvar	Samverkanspartier	Uppföljning
Utreda behov av förbättringar av barns miljö i Kronobergs län utifrån rapporten <i>Barn, miljö och hälsa</i> .	Region Kronoberg Länsstyrelsen	Kommun	Uppföljning av utredning
Föreningslivet är en viktig del i barns och ungas möjlighet till en positiv fritid. Vid stöd till föreningslivet är det viktigt att ett jämlikhets- och genusperspektiv ligger till grund för fördelning av resurser.	Kommun Region Kronoberg Länsstyrelsen	Idéburna organisationer	Uppföljning av resursfördelning
Säkra gång-/cykelvägar och tillgång till trygg kollektivtrafik.	Kommun Region Kronoberg		Uppföljning av statistik

Förslag på lokala åtgärder

- Skapa möjligheter för barn som har behov av extra stöd och stimulans på fritiden att beredas stimulansplats på fritidshem.
- Se över lokala förhållanden utifrån Boverkets kommande rekommendationer/vägledning för barns och ungas utemiljöer med fokus på förskole- och skolgårdar.
- Ge möjlighet till öppna mötesplatser för barn och unga som stimulerar till lek och aktivitet, exempelvis aktivitetsparker och spontanidrottsplatser.
- Se över fritidshemmens kvalitet och funktion, bland annat gällande gruppstorlek och personalens roll och möjlighet till kompetensutveckling.
- Se över fritidsgårdarnas kvalitet och funktion, med beaktade av genusperspektivet.
- Kompetensutveckling av personal inom områden som psykisk hälsa och kulturkompetens.
- Samordna åtgärderna med förslag i regional handlingsplan ANDT (mål 3:1, 3:2, 3:3, 3:5).

³⁴ Region Skåne, Landstinget Kronoberg, Landstinget Blekinge samt Länsstyrelserna i Skåne, Kronoberg och Blekinge (2014); Boverket (2014)

³⁵ Landstinget Kronoberg (2014)

Målområde 9

Förebygga och minska ohälsa kopplat till användningen av digitala verktyg

Barn har rätt att utvecklas till sin fulla potential, utifrån sina egna förutsättningar och i sin egen takt (artikel 6). Barn har rätt att ta emot och sprida information på det sätt de själva väljer. Barn har ett ansvar för att inte kränka eller diskriminera någon i den informationen de sprider till andra (artikel 13). Barn har rätt till information som är bra för deras fysiska och psykiska hälsa, samt ska skyddas från information som är skadlig eller olämplig för barn (artikel 17).

Internet är en arena som ger möjligheter för barn och unga. Här kan de söka information, spela spel, blogga, lyssna på musik, se på film och hålla kontakt med sina vänner samt knyta nya kontakter. Stor användning av digitala verktyg kan för vissa leda till ohälsa. Beroende på vad man använder digitala verktyg till kan hälsoeffekterna variera. Individernas levnadsvanor har också en betydelse.

Med anledning av internet och teknikens snabba utveckling finns ett behov av att arbeta primärpreventivt med frågor som rör användning av digitala verktyg. En separat handlings-/aktivitetsplan har tagits fram som kan stödja verksamheter i länet vid prioritering av lokala insatser. Handlingsplanen ska bidra till att barn, unga och deras föräldrar ska få ett medvetet förhållningssätt till digitala verktyg.

Under målområde 9 återges endast en kortversion av handlingsplanen. Handlingsplanen i sin helhet går att läsa i dokumentet "Länsgemensam handlingsplan för användning av digitala verktyg 2015-2018 i Kronobergs län".

Länsgemensamma åtgärder	Ansvar	Samverkansparter	Uppföljning
Skapa en struktur med tydliga uppdrag för området digitala verktyg avseende prevention och behandling.	Regional ledningsgrupp folkhälsa		Struktur skapad
Utarbeta informationsmaterial, checklista och pedagogiskt material.	Region Kronoberg/ Folkhälsa och social utveckling	Andra verksamheter inom Region Kronoberg Kommun 1177.se	Material framtaget
Följa utvecklingen av digitala verktyg.	Region Kronoberg/ Kunskap och lärande	Andra verksamheter inom Region Kronoberg Kommun	Följt utvecklingen
Utveckla det länsgemensamma arbetet kring trygghet på nätet.	Regional ledningsgrupp folkhälsa		Följa upp det länsgemensamma arbetet i länet
Utforma länsgemensamma frågor kring användning av digitala verktyg till elevhälsosamtal.	Befintlig arbetsgrupp inom skolhälsovården	Folkhälsa och social utveckling	Framtagna frågor

Förslag på lokala åtgärder

- Öka elevernas, föräldrarnas och personalens kunskaper om användning och effekter av digitala verktyg genom bland annat utbildning och spridning av informationsmaterial.
- Ökad beredskap i skolan för tidig upptäckt av elever med problematisk användning av digitala verktyg. Stöds genom dokumentation av elevens användning av digitala verktyg, sammanställning av elevhälsovårdsjournaler, utbildning för personal om riskbeteende samt utforma rutiner för samverkan mellan skolan, socialtjänsten och Barn- och ungdomshälsan.

Målområde 10

Alla barn och unga har möjlighet till kulturupplevelser och eget skapande

Barn har rätt att både avnjuta och delta aktivt i kulturlivet. Det kulturella utbudet ska vara öppet för barn, så länge det är förenligt med barnets bästa. Barn har även rätt att skapa och uttrycka sig konstnärligt. Kulturella aktiviteter ska vara frivilliga och anpassade till barnets ålder och mognad (artikel 31).

Mer teater och dans i skolan. Självförtroende. Att man respekterar olika kulturer.

Att det finns i skolan så att alla kan ta del av det.

Det finns många kopplingar mellan kultur och hälsa. Kulturen ger barn och unga möjlighet att uttrycka sig på olika sätt, dela och sätta ord på upplevelser och stärka självkänslan. Det finns även en demokratisk dimension av kultur, där jämlikhet, jämställdhet och deltagande i samhället är en viktig del. Alla barn har inte samma möjlighet att delta i fritidsaktiviteter, på grund av ekonomiska begränsningar eller funktionsnedsättning, vilket bör beaktas i planering.

För att alla barn ska ha möjlighet att ta del av kulturupplevelse och eget skapande är förskolan, skolan, fritidshemmen och fritidsgården viktiga arenor som ytterligare bör förstärkas och utvecklas. Biblioteken är en annan betydelsefull arena som riktar sig till alla. Dessutom är biblioteken en resurs för att främja läsande och läsförståelse i samverkan med andra samhällsaktörer.

Länsgemensamma åtgärder	Ansvar	Samverkanspartier	Uppföljning
Arbeta enligt regional kulturplan för 2015-2017 där barn och unga är en särskilt prioriterad målgrupp. Länets kulturorganisationer med statlig och/eller regional finansiering ska arbeta för att uppnå en god tillgång till kulturupplevelser och eget skapande för barn och unga i hela länet. ³⁶	Region Kronoberg		Uppföljning av regional kulturplan
Ökad samverkan mellan bibliotek och BVC, logopedmottagning och förskola för att stärka språkutveckling, läsande och läsförståelse.	Regional ledningsgrupp folkhälsa		Uppföljning av samverkan

Förslag på lokala åtgärder

- Skapa möjlighet till utökad stöd för barns fritid och kulturaktiviteter i familjer med försörjningsstöd.³⁷

³⁶ Regionförbundet södra Småland (2014b)

³⁷ Regeringskansliet (2014)

Målområde 11

Alla barn och unga har tillgång till en god och lättillgänglig vård

Barn har rätt till bästa uppnåeliga hälsa samt likvärdig tillgång till hälso- och sjukvården (artikel 24).

I Kronobergs län har alla barn rätt till all hälso- och sjukvård. Region Kronoberg har ansvaret för att en god och lättillgänglig hälso- och sjukvård finns för alla länsinvånare. För att barn med särskilda behov ska få hjälp, stöd och vård i rätt tid och på rätt instans krävs samverkan mellan verksamheter inom och utanför Region Kronoberg. Detta fordrar gemensamma överenskommelser, rutiner och kommunikationskanaler.

Mödrahälsovård, barnhälsovård och tandvården träffar alla blivande föräldrar/barn och har därför stora möjligheter till generellt hälsofrämjande arbete, tidig upptäckt och intervention. Arbetet ska präglas av helhetsperspektiv och inkludera båda föräldrarna. Det ska finnas strategier och rutiner för att samtala kring och uppmärksamma psykosociala faktorer.

Bra om det finns vuxna att prata med. Bra med skolsköterska men vi vill ha henne på plats varje dag. Bra med kurator på skolan, även hon behöver vara på plats alltid.

Att man blir förstådd och lyssnad på och inte satt i ett hörn. Att det finns pengar till bra sjukvård.

Förslag på lokala åtgärder

- Förstärka mödrahälsovårdens arbete med psykosociala faktorer bland annat genom att i högre grad inkludera blivande fäder och partners.³⁸
- Utveckla samverkan mellan socialtjänst och barnhälsovård avseende barn som kallats till barnhälsovård vid flertal tillfällen men som uteblivit.
- Utveckla tandvårdens arbete med barn genom att stärka och utöka den psykosociala kompetensen samt genom en förstärkt samverkan med barnhälsovård och socialtjänst.
- Öka samverkan mellan ungdomsmottagning, barn- och ungdomshälsan och elevhälsa.
- Ta fram informationsmaterial på flera språk, lättläst och vid behov åldersanpassat. Kan ske i samverkan med 1177.
- Ta fram inbjudningar, kallelser och frågeformulär på flera språk, lättläst och vid behov åldersanpassat.

³⁸ Austin (2014) ; Socialstyrelsen (2014c); Finnbogadóttir. H (2014)

Målområde 12

Alla barn och unga som riskerar ohälsa eller befinner sig i riskmiljöer uppmärksammas i ett tidigt skede och får den hjälp och det stöd som behövs

Barn har rätt att skyddas från våld och övergrepp, försummelse och vanvård samt sexuella övergrepp (artikel 19 och 34). Barn som utsatts för våld, övergrepp, försummelse, vanvård eller varit med om väpnade konflikter, har rätt till en värdig rehabilitering i en trygg miljö (artikel 39).

Om något hänt hemma så ska man kunna prata med någon på skolan som hjälper en. Få hjälp av socialen. Bo någon annanstans.

Läraren ska kunna hjälpa barnet till att få mer hjälp. Antagligen behöver föräldrarna också hjälp.

För barn och unga med särskilda behov, som far illa eller riskerar att fara illa, finns ett gemensamt samhällsansvar. För att uppmärksamma och ge tidigt och samordnat stöd krävs samverkan mellan olika aktörer. Varje aktör har dessutom ett ansvar att följa den lagstadgade skyldigheten att anmäla till socialtjänst vid misstanke att barn eller unga far illa.

Länsgemensamma åtgärder	Ansvar	Samverkanspartier	Uppföljning
Fortsätta utvecklingsarbetet för att Familjefrid Kronoberg ska kunna ge biståndsprövade insatser enligt SoL.	Kommun Region Kronoberg		Uppföljning av utvecklingsarbetet
Utveckla samhällsstödet runt personer med psykisk ohälsa. Länsövergripande handlingsplan för riktade insatser ska tas fram och en översyn av samverkansöverenskommelser ska göras.	Kommun Region Kronoberg (PRIO)	Idéburna organisationer	Särskild uppföljning av PRIO-satsning
Fortsätta arbetet med länsövergripande samverkansrutiner gällande familjehems- och HVB-placerade barn/unga. Rutiner finns för socialtjänst, elevhälsa, skola och förskola och rutiner för de minsta barnen (barnhälsovård, förskola, socialtjänst) ska tas fram. HVB-hemmens kvalitetskrav ska gälla alla barn som befinner sig i dessa hem oavsett orsak. Rutinerna ska följas upp och uppdateras regelbundet.	Kommun Region Kronoberg		Uppföljning av samverkansrutiner

Förslag på lokala åtgärder

- Skapa handlingsplaner för hur misstanke om våld i nära relationer och/eller hur barn som far illa ska uppmärksammas och hanteras. Det är viktigt att rutinerna även omfattar det ofödda barnet samt barn med skyddade personuppgifter.³⁹
- Utveckla former för psykiskt och medicinskt stöd till ensamkommande och nyanlända barn.
- Förbättra implementering av SIP (sammanhållen individuell planering).
- Utveckla arbetet med att skapa rutiner och metoder för att ge stöd till barn som anhöriga och lyfta föräldraskapet hos deras föräldrar. Alla som lyder under HSL och SoL har lagstadgad skyldighet att uppmärksamma barn som anhöriga samt att ge information, råd och stöd efter barnets ålder och mognad. Barnets hälso- och skolsituation ska också uppmärksammas.⁴⁰
- Öka samverkan inom kommunen och mellan kommun/Region Kronoberg för att ge barn till föräldrar med kognitiva svårigheter/psykisk ohälsa tillgång till stöd i hemmet.⁴¹

³⁹ Socialstyrelsen (2013)

⁴⁰ HSL§ 2g; Nationellt kompetenscentrum anhöriga (2014)

⁴¹ Falkenroth Åquist, A. (2013)

Källförteckning

Arbetsförmedlingen (2013) *Ungdomar på och utanför arbetsmarknaden – fokus på unga som varken arbetar eller studerar*

http://www.arbetsformedlingen.se/download/18.306228a513d6386d3d85b1e/Unga_p%25C3%25A5_och_utanf%25C3%25B6r_arbm_Rapport_2013-05-07.pdf Hämtad 2014-04-23

Austin, Marie-Paule (2014) *Marcé International Society position statement on psychosocial assessment and depression screening in perinatal women*, published in *Best Practice & Research Clinical Obstetrics and Gynaecology* 28 (2014) 179–187.

http://ac.els-cdn.com/S1521693413001284/1-s2.0-S1521693413001284-main.pdf?_tid=58ec009a-d9bb-11e3-af80-0000aab0f02&acdnat=1399888622_2269ce38cc1767f9f7b93af7b12449cb Hämtad 2014-05-12

Region Skåne, Landstinget Kronoberg, Landstinget Blekinge samt Länsstyrelserna i Skåne, Kronoberg och Blekinge (2014) *Barn, miljö och hälsa - En rapport från Skåne, Blekinge och Kronobergs län 2013*

http://intern.ltkronoberg.se/upload/Barnh%c3%a4sorapport_L%c3%a5guppl%c3%b6st_FINAL.pdf

Hämtad 2014-06-03

Boverket (2014) *Den byggda miljön påverkar barnens vardagsliv*

<http://www.boverket.se/Planera/Barn-och-byggd-miljo/> Hämtad 2014-05-12

Broberg, Hagström, Broberg (2012) *Anknytning i förskolan – vikten av trygghet för lek och lärande.*

Bruno, L. (2012) *Föräldrar med kognitiva svårigheter – att bryta ny mark.* Allmänna Barnhuset.

Det Goda Föräldraskapet (2014) *Om projektet*

<http://detgodaforaldraskapet.se/om-projektet/> Hämtad 2014-04-23

European foundation of the improvement of living and working conditions (2012) *NEETs Young people not in employment, education or training: Characteristics, costs and policy responses in Europe*

www.eurofound.europa.eu/pubdocs/2012/54/en/1/EF1254EN.pdf Hämtad 2014-04-23

Falkenroth Åquist, A. (2013) *Slutrapport projekt "ADHD – en samhällsfråga?"*

Finnbogadóttir, H. (2014) *Exposure to domestic violence during pregnancy.* Malmö Högskola.

<http://dSPACE.mah.se/handle/2043/17007> Hämtad 2014-06-03

Folkhälsomyndigheten (2014) *Föräldrar spelar roll*

<http://www.folkhalsomyndigheten.se/pagefiles/12829/Foraldrar-spelar-roll-handbok.pdf> Hämtad 2014-04-23

Folkhälsomyndigheten (2014) *Rekommendationer FaR*

<http://www.folkhalsomyndigheten.se/far/rekommendationer/>

Frylmark A. *Språkkedjan*

<http://www.frylmark.net/egnafiler/Rapport%20Halland,%20slutversion.pdf>

Föreningen Sveriges habiliteringschefer (2010) *Föräldrastöd inom barn- och ungdomshabiliteringen*

<http://www.habiliteringschefer.se/ebh/foraldrastod/dokument/Foraldrastod.pdf> Hämtad 2014-05-12

Hagström, B. (2010) *Kompletterande anknytningsperson i förskolan*

Sveriges riksdag *Hälso- och sjukvårdslag (1982:763)* http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Halso--och-sjukvardslag-1982_sfs-1982-763/

Hämtad 2014-06-03

Landstinget Kronoberg, folkhälsoenheten (2013) *Processutvärdering av projekt Barns och ungas hälsa i Markaryds kommun*

[http://www.ltkronoberg.se/upload/Slutrapport%20Utv%c3%a4rdering%20Projekt%20Barns%20och%20Ungas%20h%c3%a4lsa%20i%20Markaryds%20kommun%20\(2\).pdf](http://www.ltkronoberg.se/upload/Slutrapport%20Utv%c3%a4rdering%20Projekt%20Barns%20och%20Ungas%20h%c3%a4lsa%20i%20Markaryds%20kommun%20(2).pdf) Hämtad 2014-05-14

Landstinget Kronoberg, folkhälsoenheten (2014) *Undersökning bland länets elevråd*

<http://www.ltkronoberg.se/HoS/Folkhalsa---Det-goda-livet/>

Linköpings kommun (2013) *Lära tillsammans*

<http://www.linkoping.se/PageFiles/289424/Folder%20L%C3%A4ra%20tillsammans%20-%20forskning.pdf?epslanguage=sv> Hämtad 2014-04-23

Livsmedelsverket (2013) *Bra mat i skolan*

http://www.slv.se/upload/dokument/mat/mat_skola/Bra_mat_i_skolan_livsmedelsverket_nov13.pdf

Livsmedelsverket (2013) *Bra mat i förskolan*

http://www.slv.se/upload/dokument/mat/mat_skola/bra_mat_i_forskolan_livsmedelsverket.pdf

Länsstyrelsen i Kronobergs län (2012) *Handlingsplan ANDT*

<http://www.lansstyrelsen.se/kronoberg/SiteCollectionDocuments/Sv/manniska-och-samhalle/folkhalsa/alkohol-drog/Handlingsplan-ANDT-2013.pdf> Hämtad 2014-04-23

Markaryds kommun *Barns och ungas hälsa i Markaryds kommun – projektrapport september 2012*

<http://www.ltkronoberg.se/upload/Bilder/Om%20landstinget/Arbetsomraden/Folkhalsa/Folkh%c3%a4lsoskrift%202012.6.pdf> Hämtad 2014-05-14

Marcé international society (2013) *Position statement paper 2013*

<http://www.postpartum.net/LinkClick.aspx?fileticket=w55OwlbPNTI%3D&tabid=683> Hämtad 2014-05-12

Marmot. M (2008) *Closing the gap in a generation*

http://www.who.int/social_determinants/final_report/csdh_finalreport_2008.pdf Hämtad 2014-05-12

Nationellt kompetenscentrum anhöriga (Nka) (2014) *Barn som anhöriga*

<http://anhoriga.se/anhorigomraden/barn-som-anhoriga/> Hämtad 2014-05-14

Plugginnovation - Nationell plattform för att förhindra avbrott från gymnasieskolan (2014)

<http://plugginnovation.se/content/om-oss> Hämtad 2014-04-23

Regeringskansliet (2002) Reg prop. 2002/03:35

<http://www.regeringen.se/content/1/c4/12/59/ce6a4da9.pdf> Hämtad 2014-04-23

Regeringskansliet (2013) *SOU 2013:13 Ungdomar utanför gymnasieskolan – Ett förtydligt ansvar för stat och kommun*

<http://www.regeringen.se/sb/d/16745/a/209722> Hämtad 2014-04-23

Regeringskansliet (2013) *Nationell strategi för ett utvecklat föräldrastöd – en vinst för alla*

<http://www.regeringen.se/sb/d/16824/a/222846> Hämtad 2014-04-23

Regeringskansliet (2014) *Lagrådsremiss – Fritidspeng till barn i hushåll med försörjningsstöd.*

<http://www.regeringen.se/content/1/c6/23/41/11/87c25f20.pdf> Hämtad 2014-06-03

Regionförbundet södra Småland (2014a) *Rapport regionalt utvecklingsarbete med fokus på barn och unga med kognitiva svårigheter, att frigöra resurser.*

Regionförbundet södra Småland (2014a) *Kulturplan Kronoberg 2015-2017*

<http://kulturplankronoberg.se/tag/regional-kulturplan/> Hämtad 2014-06-03

Skolverket (2010) *Förskolans läroplan Lpfö98 reviderad 2010*

http://www.skolverket.se/polopoly_fs/1.190331!/Menu/article/attachment/L%C3%A4roplan%20f%C3%B6r%20f%C3%B6rskolan.pdf Hämtad 2014-04-23

Skolverket (2011) *PIRLS*

<http://www.skolverket.se/statistik-och-utvardering/internationella-studier/pirls/svenska-fjardeklassares-lasformaga-har-forsamrats-1.86064> Hämtad 2014-04-23

Skolverket (2013) *Förskolelyftet*

www.skolverket.se/forskoelyftet Hämtad 2014-04-23

Socialstyrelsen (2008) *Familjecentraler – kartläggning och kunskapsöversikt*

<http://www.socialstyrelsen.se/publikationer2008/2008-131-16> Hämtad 2014-06-03

Socialstyrelsen (2013) *Barn som far illa eller riskerar att fara illa – en vägledning för hälso- och sjukvården samt tandvården gällande anmälningsskyldighet och ansvar*

<http://www.socialstyrelsen.se/barnochfamilj/barnsomfarilla>

Hämtad 2014-04-23

Socialstyrelsen (2014a) *Att stärka och förbättra arbetet för barn som far illa och vuxna som utsätts för våld av närstående* <http://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/19374/2014-3-5.pdf>

Hämtad 2014-04-23

Socialstyrelsen (2014b) *Vägledning för elevhälsan*

<http://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/19397/2014-4-3.pdf> Hämtad 2014-05-13

Socialstyrelsen (2014c) *Kunskapsstöd för Mödrahälsovården*

<http://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/19328/2014-2-2.pdf> Hämtad 2014-06-03

Specialpedagogiska skolmyndigheten, FoU skriftserie 3 (2013) *Inkluderande undervisning – vad kan man lära av forskningen?*

http://www.google.com.au/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&frm=1&source=web&cd=1&ved=0CCYQFjAA&url=http%3A%2F%2Fa1.mndcdn.com%2Fimage%2Fupload%2Fattachment%2Fz6sxuzjbptzoj4ta4zc.pdf&ei=ycFXU_rRAaKH4gSzioHYAQ&usg=AFQjCNEM40A2cBM03kl9cyeL7jESI67PAg&bvm=bv.65177938,d.bGE

Hämtad 2014-04-23

Sveriges kommuner och landsting (2013) *Vända frånvaro till närvaro*

<http://webbutik.skl.se/bilder/artiklar/pdf/7164-947-8.pdf> Hämtad 2013-10-08

Sveriges kommuner och landsting (2013:3) *Barn som anhöriga: Hur går det i skolan?*

http://kunskaptillpraktik.skl.se/MediaBinaryLoader.axd?MediaArchive_FileID=90921eeb-935e-45ce-b64b-b8974abbd2a8&FileName=Bsa-Rapport-2013-3_Chess2_Skolan.pdf Hämtad 2014-04-23

Sveriges kommuner och landsting (2014a) *Kunskap till praktik – utveckling av missbruks och beroendevården*

<http://kunskaptillpraktik.skl.se/> Hämtad 2014-05-13

Sveriges kommuner och landsting (2014b) *Om Plug In*

http://www.skl.se/vi_arbetar_med/arbetsmarknad-och-sysselsattning/plugin Hämtad 2014-04-23

Sveriges Riksdag (2010) *Skollagen 2010:800*

http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Skollag-2010800_sfs-2010-800/ Hämtad 2014-04-23

Sveriges riksdag (2013) *Bibliotekslagen*

http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/sfs_sfs-2013-801/

Hämtad 2014-04-23

Svenska ESF-rådet (2013) *Plug In*

<http://www.esf.se/sv/Projektbank/Behallare-for-projekt/Ovre-Norrland/Plug-in/> Hämtad 2014-04-23

Temagruppen unga i arbetslivet (2013) *Uppföljning av unga som varken arbetar eller studerar*

http://temaunga.se/sites/default/files/uvas2013_0.pdf Hämtad 2014-04-23

Temagruppen unga i arbetslivet (2013) *Rapporter och publikationer*

http://www.temaunga.se/rapporter_och_publicationer Hämtad 2014-04-23

Regeringskansliet(2006) *Barnkonventionen*

<http://www.oru.se/PageFiles/34960/UD-barnkonventionen.pdf> Hämtad 2014-04-23

Västra Götalands Regionen (2009) *Familjecentraler i Västra Götaland – en utvärdering.*

http://www.vgregion.se/upload/Folkh%C3%A4lsa/rapporter/Familjecentraler_utvardering.pdf

Hämtad 2014-06-03

Växjö kommun (2014a) *Landningsbanan – Mottagningscenter för nyanlända flyktingfamiljer*

<http://www.vaxjo.se/Stod--Omsorg-/Ny-i-Sverige/Mottagningscentret-for-nyanlanda-flyktingfamiljer/>

Hämtad 2014-04-23

Växjö kommun (2014b) *Framtid Kronoberg*

<http://www.vaxjo.se/-/Framtid-Kronoberg---startside/Om-Framtid-Kronoberg/> Hämtad 2014-06-02